

ZIN, leven brengen in de Noordwijk

In het kader van de goedkeuring van dit grootschalige project heeft Urban Olaf Winkler, journalist, gids en architectuurcriticus, verzocht architect Olivier Cavens, projectleider bij het bureau 51N4E, te ontmoeten.

- O.W.: Olaf Winkler
- O.C.: Olivier Cavens

● O.W.: Olivier Cavens, wat is er in de Noordwijk misgelopen in de jaren 60-70 en wat kunnen we ervan leren?

● O.C.: Met het megalomane Manhattanplan is de wijk verwoest als sociaal weefsel. Er is toen planmatig gezegd: dit moet het worden! Hierbij heeft men zich echter niet afgevraagd of dit wel zou werken. De grootste les is dat we niet opnieuw denken dat we dat éne geniale idee hebben, maar dat we in stappen denken om de wijk te herstellen. ZIN richt zich tot verschillende gebruikers. We creëren gemeenschappelijke voorzieningen die ook toegankelijk zijn voor het publiek. Het cruciale element is dat we het gebouw dat volledig naar binnen gefocust was, naar de stad toedraaien. De stad is de lobby van het gebouw.

● O.W.: Zal er een duidelijke uitwisseling zijn tussen de verschillende functies – kantoren, woningen, het hotel?

● O.C.: Enerzijds zijn de functies compleet van elkaar ontkoppeld. Ze hebben hun eigen behoeftes en randvoorwaarden en zijn daarom ook apart toegankelijk. Anderzijds hebben we gemeenschappelijke voorzieningen geïnstalleerd, bijvoorbeeld de serre of het dakterras waar bewoners naartoe kunnen gaan, waar kantoorgebruikers hun lunch kunnen opeten, waar het hotel een restaurant zal hebben. Op deze plekken is interactie mogelijk, maar op een manier waarop mensen dat zelf wensen. Ook het publiek kan ernaartoe gaan. Op een gegeven moment kan op het terras een feest doorgaan en op een ander moment is het een zeer stille tuin.

● O.W.: Kan dit gebouw verandering voor de ruimte rondom creëren?

● O.C.: Ja, absoluut. De specificiteit van de Noordwijk is de gigantische open ruimte. De uitdaging bestaat erin met de gebouwen die open ruimte te activeren en er betekenis aan te verlenen. Het project probeert er een gezicht aan te geven.

Aan één kant heb je het hotel met een meer toeristische functie, aan een andere kant kantoren, winkels en de serre. Hier zal het zeer bedrijvig zijn over dag. Daarnaast zijn er woningen, een sportcentrum, een kleine, eerder lokaal georiënteerde supermarkt. Zo ontstaan verschillende types openbare ruimte die de wijk nodig heeft.

● O.W.: Een belangrijk thema is re-use. Jullie spelen in op het hergebruik van materialen en bewaren de kernen van het gebouw. Was het een optie om het gebouw in zijn geheel te bewaren?

● O.C.: De vraag naar re-use is telkens heel specifiek te beantwoorden. We hebben dit uitgebreid bestudeerd. Is het bewaren van de vloeren rond de circulatiekernen zinvol? Kan dat met het schema dat we geïntroduceerd hebben?

Uiteindelijk bleek dat dat niet mogelijk was. Het speelt ook een rol dat de bestaande vloeren een zeer lichte constructie waren. In andere gebouwen zouden de voorwaarden anders zijn.

De WTC was wel zeer efficiënt en nobel ingericht. Er zijn veel materialen gerecupereerd en terug in circulatie gebracht.

● O.W.: Nu we over bewaren, re-use, recycling spreken: is er nog veel innovatie nodig?

● O.C.: Dat betreft verschillende aspecten. Het behouden van materialen op de site is puur ontwerpmatig een uitdaging. Het hergebruiken van materialen op andere plekken heeft vooral een efficiënt beheer en een netwerk met voldoende vraag een aanbod nodig.

Voor het recyclen van de materialen, denk ik dat er wel nog innovatie nodig is. Dat betreft ook de huidige bouwmethodes zodat het in de toekomst mogelijk is om verschillende grondstoffen te scheiden. Bij de WTC-torens was een deel van de materialen met asbest vervuild of door lijm verbonden waardoor de basismaterialen niet meer bruikbaar waren. Dat is de uitdaging waar de bouwwereld nog niet echt op afgestemd is.

● O.W.: Vóór de renovatie was er een periode van tussentijds gebruik waar jullie deel van uitmaakten samen met culturele en subculturele groepen. Hoe kunnen kwaliteiten van tijdelijkheid leiden naar permanente kwaliteiten?

● O.C.: Het is vooral belangrijk om in te zien dat er nood is aan ruimte voor heel verschillende gebruikers en gedachtegoeden. En dat je plekken moet creëren die dat mogelijk maken.

Het mooiste resultaat zou zijn dat de Noordwijk uiteindelijk een plek wordt waar dat soort van informeel gebruik ook plaatsvindt. Maar dat is inderdaad politiek en economisch allesbehalve evident. Een ander aspect is dat je, door als ontwerper op die plek te zitten, nog gevoeliger wordt voor de kwaliteiten en behoeftes ervan. Dat gebeurt ook door contacten met kunstenaars en organisaties die met zeer prangende issues bezig zijn.

● O.W.: Hoe kunnen architectuur en stad in de toekomst veerkrachtig blijven?

● O.C.: Wat je niet mag doen, is alle eieren in één mandje leggen.

Dit is slechts één project, maar het verbindt heel verschillende gebruikers. Dat maakt dat het gebouw altijd een zekere waarde zal blijven hebben. Als een deel op een bepaald moment leeg zou staan, kan het aangepast worden. Het gebouw zal nooit volledig stilvallen. Functies die nog niet voorzien zijn, zijn altijd perfect mogelijk. Er is een cascoruimte waar een kleine buurtsupermarkt komt, dat kan evengoed een atelierruimte worden of een ontmoetingsplek voor de buurt. Als de kantoorgebruiker dat toelaat, kan het sportcentrum na de uren opengesteld worden. Als ontwerper kan je de mogelijkheid voorzien, of dat dan gebeurt, hangt af van de gebruikers. Maar die mogelijkheid is belangrijk. Ik denk dat die capaciteit tot verandering samengaat met een permanente diversiteit die je op zo'n plek moet hebben.

● O.W.: Is dit een project dat aan de grenzen komt van wat wettelijk voorzien is?

● O.C.: Wettelijk hebben we geen enkele belemmering gehad. Je moet wel altijd verantwoordelijkheid nemen: denk je dat het werkt als kantoren en woningen elkaar afwisselen? Zal iedereen zijn comfort hebben? Dat kan perfect. Je ziet wel dat de wetgeving waaraan je moet voldoen qua energie, qua akoestiek, enz. niet geschreven is voor zo'n mix.

Dat is een uitdaging en het getuigt van vertrouwen in de ambitie van iedereen die erbij betrokken is.

● O.W.: Moet een architect zichzelf beschouwen als een politiek actor?

● O.C.: Als architect kan je een mediator zijn – de persoon die de neuzen in een bepaalde richting kan zetten. Een project kan een klein vuurtje zijn dat iets groters aanwakkert.

Project ZIN in Brussel, laureaat be.exemplary 2019 –
Architecten: 51N4E + l'AUC + Jaspers-Eyers. © ArtefactoryLab

